

Další témata DM a strojového učení

Osnova

- Co plyne z odhadů PAC pro strojové učení?
- Relevance atributů
- Problémy reprezentace
- Meze klasických metod - příklady
- Relační reprezentace, princip ILP, existující systémy, příklady použití a zajímavé aplikace

Některá zajímavá pozorování vyplývající z teorie PAC

Víme, že je-li mohutnost H konečná, je třeba mít k dispozici alespoň $1/\epsilon * (\ln |H| + \ln (1/\delta))$ příkladů: pokud učicí algoritmus navrhuje hypotézu h , která je se všemi příklady konzistentní, pak pravděpodobnost toho, že „chyba h je menší než ϵ (h je **ϵ -skoro správná**)“ je větší než $(1 - \delta)$.

- **Je možné** naučit se koncept z omezené množiny trénovacích příkladů skoro správně i pokud možných hypotéz je nekonečně !
- Při učení se hypotéz z konečné množiny možných h . bývá počet potřebných příkladů funkcí n^k , kde n je počet atributů použitých v popisu příkladů (rozhodovací strom hloubky k) - *lze dosáhnout snížení tohoto čísla?*
- *Změna reprezentace trénovacích příkladů. Používané metody:*
  - Snížení počtu atributů prostřednictvím nových **odvozených atributů**, které jsou funkcí nějaké skupiny původních atributů (NN, statistické řešení – Support Vector Machine)
  - Eliminace zbytečného zavádění nových atributů (např. při převodu multirelační úlohy na atributovou)
  - zjišťování **relevance**

Relevance Based (RB) učení: metoda pro výběr relevantních atributů

- Pokusme se využít doménovou znalost pro nalezení a eliminaci nepodstatných atributů. *Pokud hodnota některého atributu je funkcí jiného atributu, pak jeden z nich lze vynechat.*
- **Determinace úlohy** je taková **podmnožina μ množiny všech atributů**, která má tu vlastnost, že v příslušném průmětu dat z trénovací množiny nenastává žádná nekonzistence, tj. nevyskytuje se tam případ, kdy 2 objekty jsou sice pomocí atributů z μ popsány stejně, ale je jim přiřazena odlišná klasifikace.
- Zajímá nás **minimální determinace**, tj. taková, že žádná její podmnožina není determinací.

Mějme jednotlivé zkoumané vzorky popsané pomocí množiny atributů {číslo_objektu, váha, teplota, materiál, objem, vodivost}. **Hledáme minimální determinaci pro „vodivost“**

Podmínky nesplňují např. {materiál, číslo_objektu} ani {teplota, objem}.

Naopak determinací jsou {teplota, materiál} či {váha ,teplota, objem}.

Číslo objektu	Váha	Teplota	materiál	Objem	Vodivost
1	12	26	měď	3	0,59
1	12	100	měď	3	0,57
2	18	26	olovo	3	0,05
3	12	26	olovo	2	0,05
3	12	100	olovo	2	0,04
4	24	26	olovo	4	0,05

Algoritmus pro hledání minimální determinace

- Systematické prohledávání všech podmnožin množiny atributů atributů (od nejkratších) a jejich ověřování na trénovacích datech.
- Je zřejmé, že má-li nejkratší minimální determinace délku p (kde p může nabývat i hodnoty n), musíme předem prohledat všechny kratší podmnožiny. Jde o kombinace p prvků z n , což řádově odpovídá n^p . Pozor tedy - jedná se opět o NP úlohu!

Ovšem nalezení minimální determinace může zásadně přispět k výraznému zjednodušení výchozí úlohy. Proto je těmto metodám stále věnována pozornost.

Jednu z možností představuje např. heuristický nebo randomizovaný přístup.

Cesta k návrhu úspěšného modelu pro studovaná data

- **Model** = přibližný popis relace implicitně definované trénovacími daty; tvoří se např. **metodami strojového učení**
- **Jak vybírat vhodnou metodu pro zpracovávaná data?** *Empirie upozorňuje, že volba metody není to nejpodstatnější!*

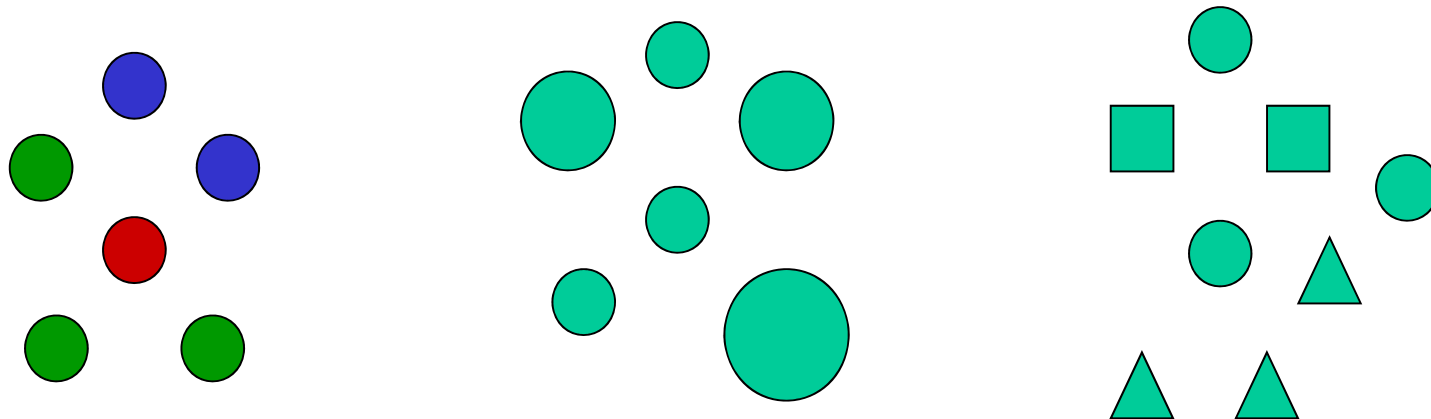
Holte, R.C.: *Very Simple Classification Rules Perform Well on Most Commonly Used Datasets*, ML Vol.11, pp.63-91, Kluwer Ac.Publ. 1993

Důležité je předejít přeučení!!!

- Teorie PAC učení upozorňuje, že pro techniky strojového učení je zásadní respektovat vztah mezi **počtem trénovacích příkladů** a **počtem použitých atributů**
  - **důraz na hledání relevantních atributů**
  - **předzpracování dat, vizualizace, ...**

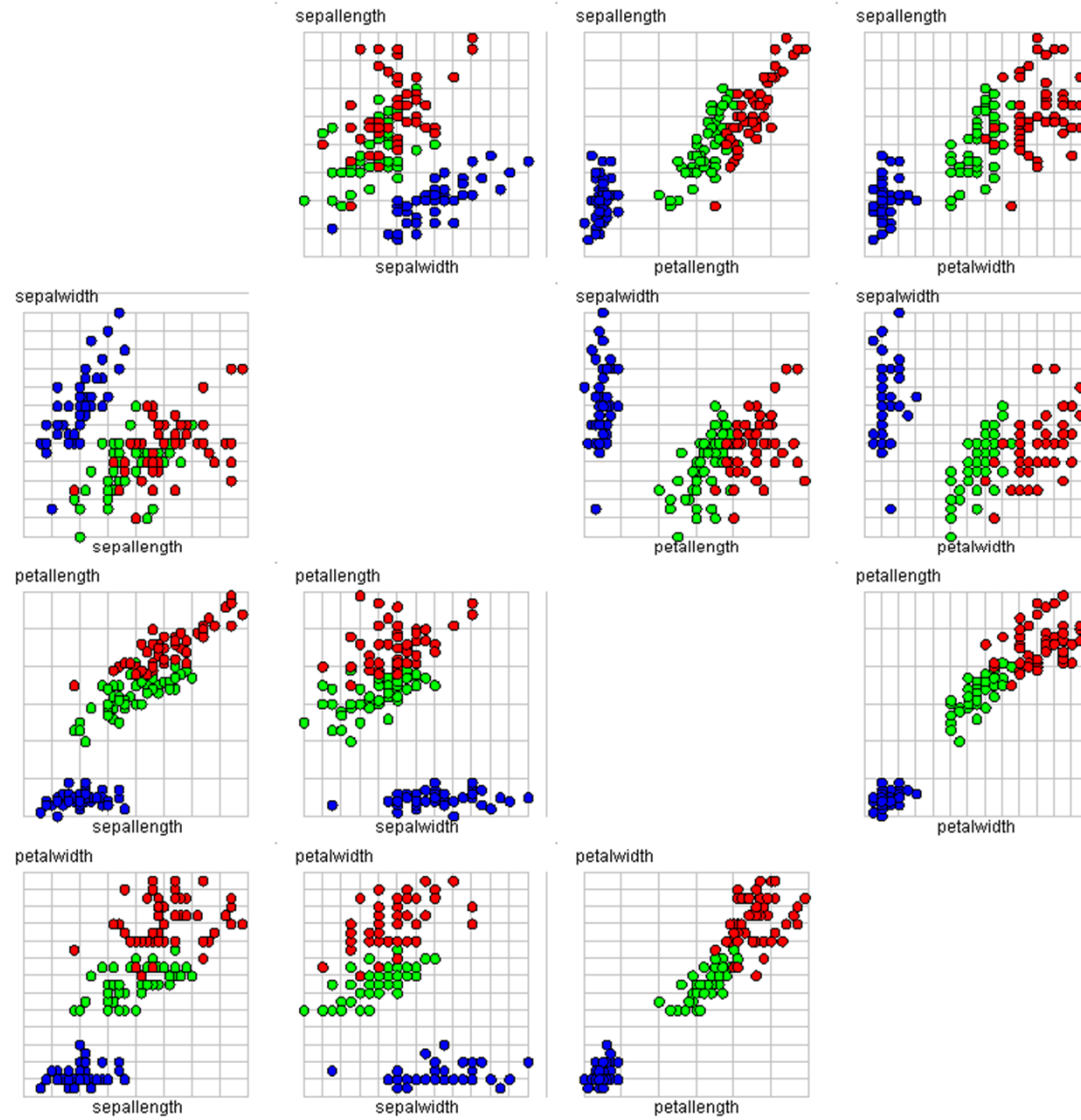
Multidimensionální vizualizace dat

- člověk je omezen světem kolem sebe na 3D vnímání
- $nD \rightarrow 2D$ (3D)
- další dimenze nahrazujeme
  - přidáním barev, velikostí objektů a tvarem objektů
  - transformací dat
  - projekcí dat

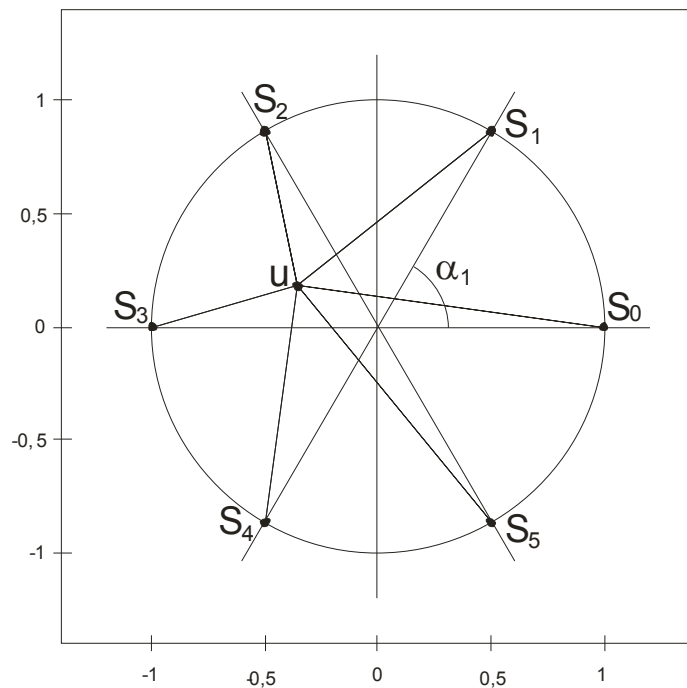
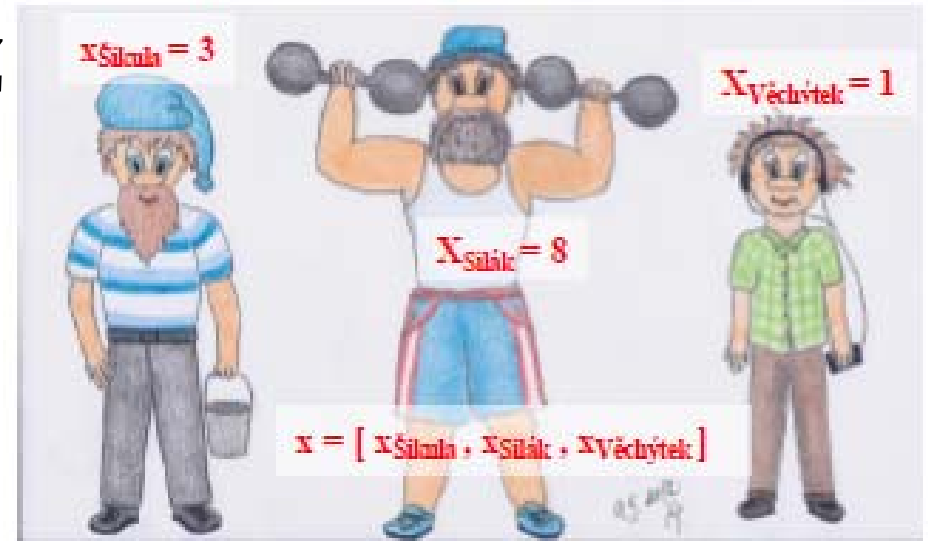
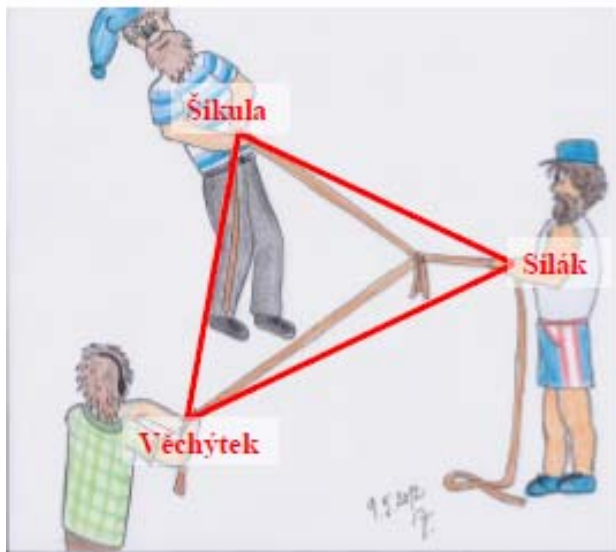
Scatter Plot matrix

clas: ● Iris-setosa ● Iris-versicolor ● Iris-virginica

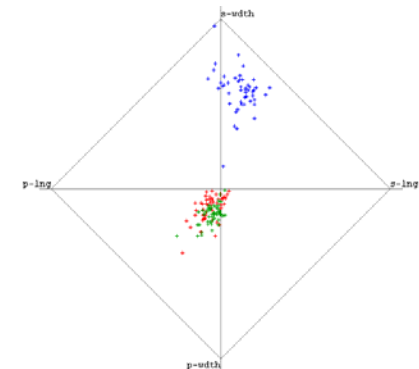

RadViz

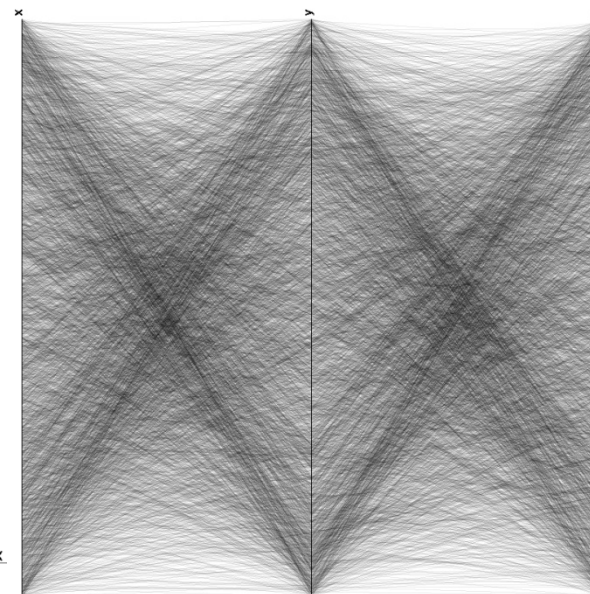
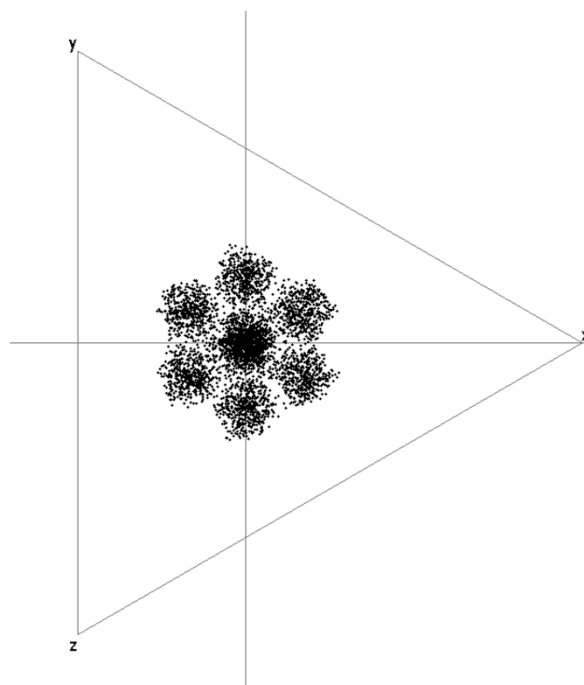
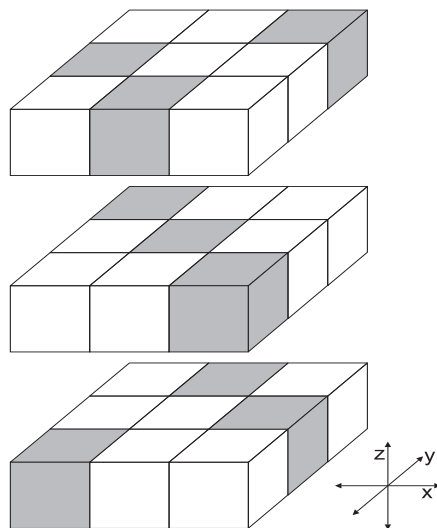
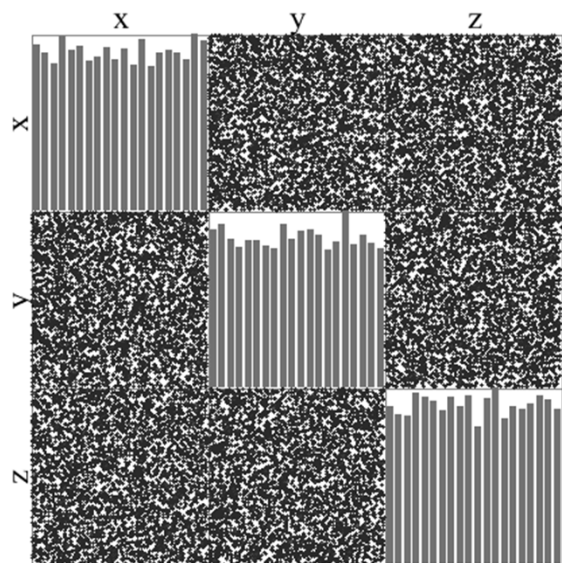

Iris data o 4 atributech budou znázorněna prostřednictvím 4 přetahujících se trpaslíků, jejichž síla, bude odpovídat hodnotám z následující tabulky.

sepal length	sepal width	petal length	petal width
5.1	3.5	1.4	0.2
4.9	3	1.4	0.2
...	...	...	...
5.9	3	5.1	1.8

Zobrazení shluků

Kolik korektních hypotéz lze navrhnout pro danou trénovací množinu E ?

- **Fakt:** možných konceptů je obvykle nesrovnatelně víc než možných hypotéz.

To je nejlépe vidět na příkladu spočetného definičního oboru D , který popisujeme pomocí nanejvýš spočetně atributů A . Konceptů je v tomto případě tolik, co podmnožin D , tedy nespočetně. Naopak hypotéz je nanejvýš tolik, kolik je konečných slov v abecedě A , tedy spočetně. Je zřejmé, že nemůže existovat prosté zobrazení z množiny všech konceptů na množinu všech hypotéz a jen některé koncepty lze přesně popsat pomocí nějaké hypotézy !

- **Důsledek:** pro většinu konceptů se musíme smířit s popisem pomocí hypotézy, která je pouze "skoro správná".
- Ani pro "skoro správné" hypotézy neplatí, že pro danou trénovací množinu E existuje jediná vhodná hypotéza !

Klíčovou roli hraje volba vhodné reprezentace - jak pro popis příkladů, tak pro jazyk, ve kterém tvoříme hypotézy !

Podmínky nalezení dobré hypotézy

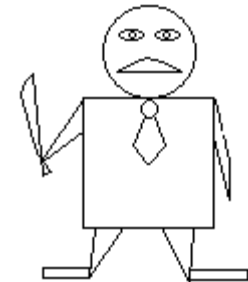
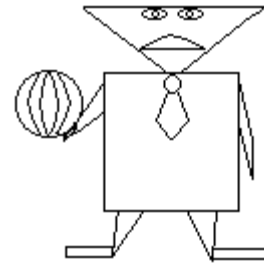
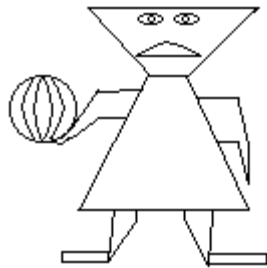
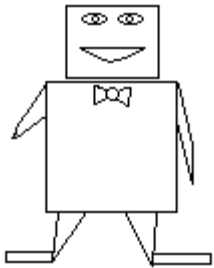
Záleží na vhodné volbě

- jazyka reprezentace příkladů
- jazyka pro formulaci hypotéz
- doménové znalosti

Kdy nestačí atributové vyjádření? V případě, že data mají některou z následujících vlastností:

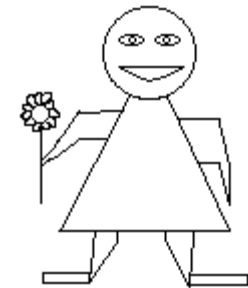
- popis příkladů nemá uniformní tvar (definiční obor tvoří slova různé délky)
- (geometrická) struktura jednotlivých příkladů má rozhodující charakter
- doménová znalost je výrazně relační

Příklad 1 „počítačová hra“. Můžeme se naučit roboty rozlišit na základě krátké zkušenosti?

přátelští

nepřátelští

Příklad 2: význam doménové znalosti

Př.	139	319	854	468	349	561	756	789	987	256	189	354
Kl.	+	-	-	+	+	-	-	+	-	+	+	-

Jaký jazyk pro popis dat zvolit?

Např. necht' atributy **c1**, **c2** a **c3** označují první, druhou a třetí číslici ve trojici. Zkuste navrhnout strom, který popisuje uvedenou klasifikaci – bude velmi košatý a zcela nesrozumitelný!

Klasifikace totiž souvisí s uspořádáním číslic

relace uspořádání “<” = **apriorní (nebo doménová) znalost**

Použijeme-li “<” pro tvorbu hypotézy, je výsledek zcela jasný:

if c1 < c2 & c2 < c3 then ‘+’.

Příklad 3: Třída všech vektorů, ve kterých se počet symbolů „1“ sudý (parita)

Př.	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	Kl.
1	1	0	1	1	0	0	0	0	-
2	1	0	1	1	0	0	0	1	+
3	1	1	1	1	0	0	0	1	-
4	0	1	1	1	0	0	0	1	+

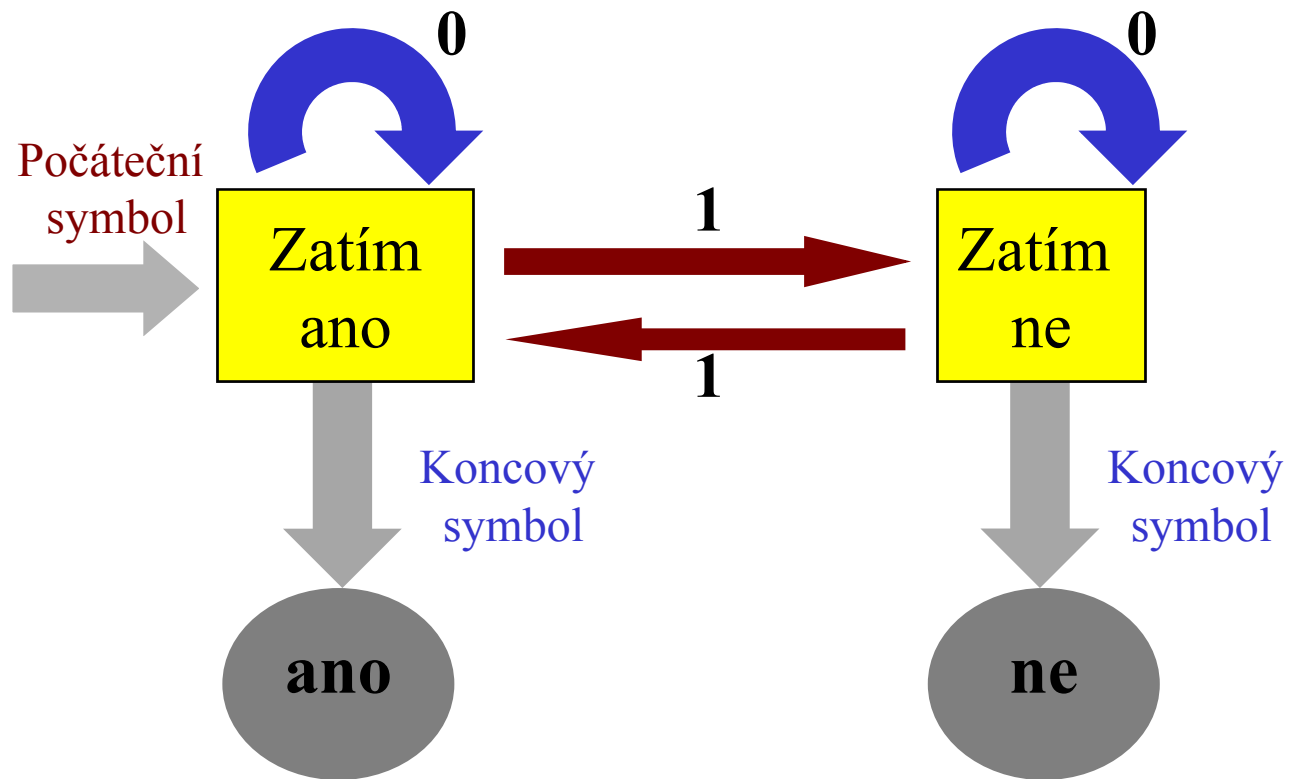
Není atribut, který by bylo možné vynechat - na všech záleží !!!

Rozhodovací strom by byl velmi komplikovaný –

Proč nepoužít automat?

Význam formátu hypotézy – v tomto případě by byla výhodná rekurze !!

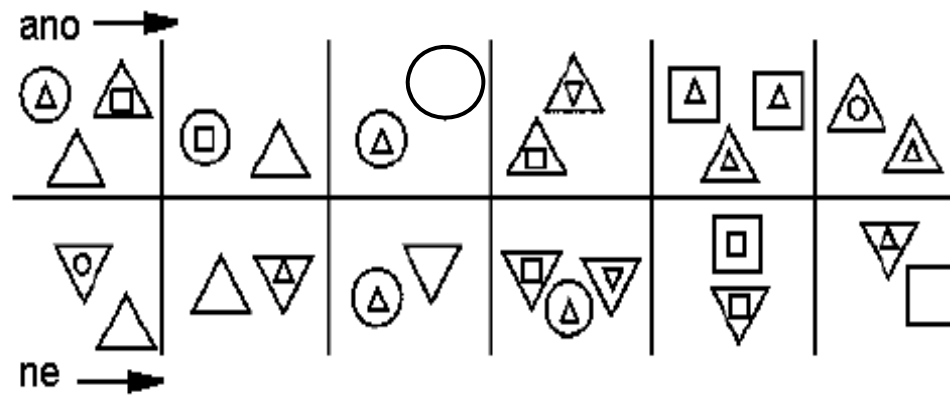
Automat, který čte zleva doprava vstupní řetězec a rozhoduje úlohu „Má řetězec sudý počet symbolů 1?“

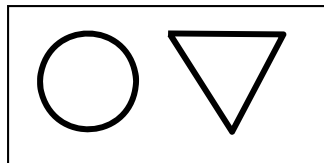
Příklad 4: Strukturovaný problém

Jak popsat níže uvedené zadání pomocí atributů?

Příklad 4: Strukturovaný problém (i)

- Kdyby každá skupina objektů obsahovala jen **pevný počet prvků**

Object 1	Pointing	Object 2	Pointing	Class
circle	N/A	triangle	down	positive

- **Obtíž a:** Co když skupiny objektů jsou chápány jako množiny, tj. přehození objektů 1 & 2 reprezentuje tutéž skupinu?
  - Exponenciální nárůst počtu reprezentací téže entity (*zrcadlový obrázek*, atd.)

Příklad 4: Strukturovaný problém (ii)

- **Oblíž b:** Relace pro popis prostorových vztahů
  - nárůst atributů s hodnotou **false** nebo **N/A**

object 1	object 2	1 left of 2	2 left of 1	1 above 2	2 above 1	1 inside 2	2 inside 2	.....
circle	triangle	true	false	false	false	false	false	.....

- **Obtíž c:** Různý počet prvků ve skupině

object 1	object 2	object 3	object 4	object 5	.....	object MAX	1 left of 2	1 above 2
circle	triangle	rectangle	N/A	N/A	.....	N/A	true	false
rectangle	circle	triangle	circle	circle	.....	triangle	false	false

- nárůst počtu prázdných atributů
  - nárůst objemu celé tabulky
  - *Co když neznáme maximální přípustný počet objektů?*
- **Potřebujeme silnější jazyk pro reprezentaci!**

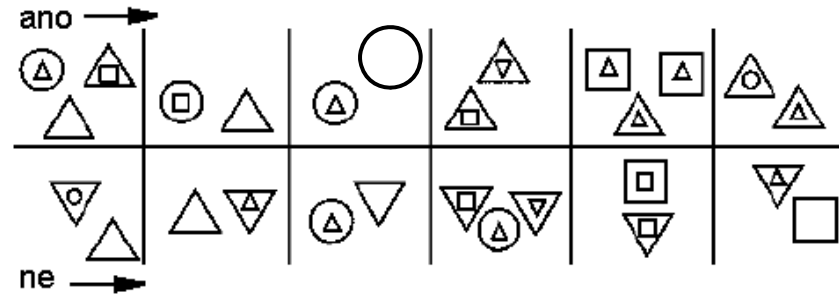
Jazyk pro relační popis

- Predikáty:**

group(X), in_group(X,Y).

circle(Z), square(Z),

triangle (W,up).

- Popis první skupiny objektů**

group(e1).

circle(c1).

square(s1).

triangle(t1,up).

triangle(t2,up).

triangle(t3,up).

in_group(e1,c1).

in_group(e1,t1).

in_group(e1,t2).

inside(t3,c1).

inside(s1,t2).

- Vhodné hypotézy**, např. hypotézu „Skupina X patří do třídy NE , pokud X obsahuje objekt Y1, který má tvar trojúhelníka orientovaného dolů.“ lze popsat takto:

negative(X) :- group(X), in_group(X,Y1), triangle(Y1,down).

positive(X) :- group(X), in_group(X,Y1), triangle(Y1,up), in_group(X,Y2), triangle(Y2,up).

Motivace pro vznik indukčního logického programování (ILP)

- **Pokus vyrovnat se s omezeními klasických technik strojového učení a řešit pozorované obtíže**
  - při návrhu reprezentace úlohy (popis trénovacích dat)
  - spojené s potřebou vyjádřit znalost z prostředí úlohy, t.j. doménovou znalost (background k.)
- **Logické programy umožňují použít **jednotnou reprezentaci** pro**
  - příklady,
  - doménovou znalost,
  - formulaci hypotéz

ILP a jeho vlastnosti

Induktivní Logické Programování (1)

- **Příklady obvykle bývají:**
  - složeny z *různého počtu elementů*, mezi nimiž jsou vztahy, které jsou podstatné pro klasifikaci (např. koncept “inside” v Příkladu 4)
  - *není možné jednotně (nebo je velmi nepřírozené) popisovat* všechny trénovací příklady prostřednictvím jediného souboru atributů (universum tvoří slova různé délky), např. „group“ může obsahovat 1-10 objektů
- **Potřebná apriorní znalost** má výrazně relační charakter (např. rodič(X,Y), hrana v grafu atd.)
- **Hypotéza** je formulována pomocí jazyka logiky prvního řádu, přesněji hypotézu tvoří konečná množina klauzulí odpovídající programu v použitém systému logického programování (nejčastěji Prologu)

Induktivní logické programování (2)

Indukce v logice:

Background Knowledge + Examples => Theory

Vstupy (Muggleton94)

- trénovací množina: pozitivní E^+ a negativní E^- příklady
- doménová znalost **B** (logický program)

cíl: najít logický program **P** takový, že **(P + B)** pokrývají *téměř* všechny pozitivní příklady a nepokrývá *téměř* žádný z negativních příkladů

výhody: flexibilnější (pro popis doménové znalosti, proměnná délka kontextu, pořadí slov)

nevýhoda: výpočty časově náročnější (i když $\ll$ NeuroN)

Induktivní logické programování(3)

Příklad: popis konceptu „cesta“ v orientovaném grafu

doménová znalost: hrana(1,2). hrana(1,3). hrana(2,3).
hrana(2,4). ...

trénovací příklady: cesta(1,3). cesta(1,4). ...

Výsledný program P (hypotéza):

cesta(X,Y) :- hrana(X,Y).

cesta(X,Y) :- cesta(X,U),hrana(U,Y).

Pro jednoduchost se v konečných doménách uvádějí někdy jen pozitivní příklady a využívá se předpoklad uzavřeného světa (CWA).

Základní úloha ILP

Pro dané množiny pozitivních a negativních příkladů E^+ a E^- a množinu axiomů B (popisujících background knowledge) takových, že

Apriorní bezespornost: $\forall e \in E^- : B \not\vdash e$ (e není dokazatelné z B)

Apriorní nutná podmínka: $\exists e \in E^+ : B \not\vdash e$
(tj. E^+ není plně pokryto B)

hledáme P takové, že

Aposteriorní úplnost: $\forall e \in E^+ : B \cup P \vdash e$

Aposteriorní bezespornost: $\forall e \in E^- : B \cup P \not\vdash e$

Principy použité v ILP

Na prostoru hypotéz je možné definovat částečné uspořádání odpovídající pojmům “**generalizace**” a “**specializace**”:

- θ -subsumpce ($\rightarrow$ svaz, lattice)
- implikace

Postupy prohledávání tohoto prostoru a odpovídající **operátory**

- **sdola-nahoru** (zobecnění, generalizace)
- **shora-dolů** (zjemnění, specializace)
  - uprav klauzuli použitím substituce
  - přidej do těla klauzule další literál

Heuristiky použité při prohledávání

Specializace a generalizace

hypotéza F je **specializací** G , právě když F je logickým důsledkem G
 $G \models F$ (libovolný model G je i modelem F).

Specializační operátor *spec*

přiřazuje každé klauzuli množinu jejích specializací.

Většina ILP systémů používá dvě **základní operace specializace**

- **úprava proměnných**

- ztotožnění 2 proměnných**

- $\text{spec}(\text{cesta}(X, Y)) = \text{cesta}(X, X)$

- nahrazení proměnné konstantou**

- $\text{spec}(\text{číslo}(X)) = \text{číslo}(0)$

- nahrazení proměnné složeným termem**

- $\text{spec}(\text{číslo}(X)) = \text{číslo}(s(Y))$.

- **přidání podcíle do těla formule**

- $\text{spec}(\text{cesta}(X, Y)) = (\text{cesta}(X, Y):-\text{hrana}(U, V))$

Generický algoritmus ILP

pracující s množinou $\mathbf{R}$ odvozovacích pravidel

pro úpravu hypotéz

QH := *inicializuj*($\mathbf{B}$; $\mathbf{E}^+$, $\mathbf{E}^-$) ; /*návrh výchozí hypotézy*/

while not (*kriterium_ukončení*(**QH**)) **do**

vyber hypotézu **H** z **QH** ;

zvol_odvozovací_pravidla $\mathbf{r}_1, \dots, \mathbf{r}_k$ z $\mathbf{R}$;

aplikací $\mathbf{r}_1, \dots, \mathbf{r}_k$ na **H** vytvoř množinu $\mathbf{H}_1$;

QH := (**QH-H**) + $\mathbf{H}_1$;

zruš_některé_prvky z **QH** ; /*prořezávání*/

vyber_hypotézu **P** z **QH**

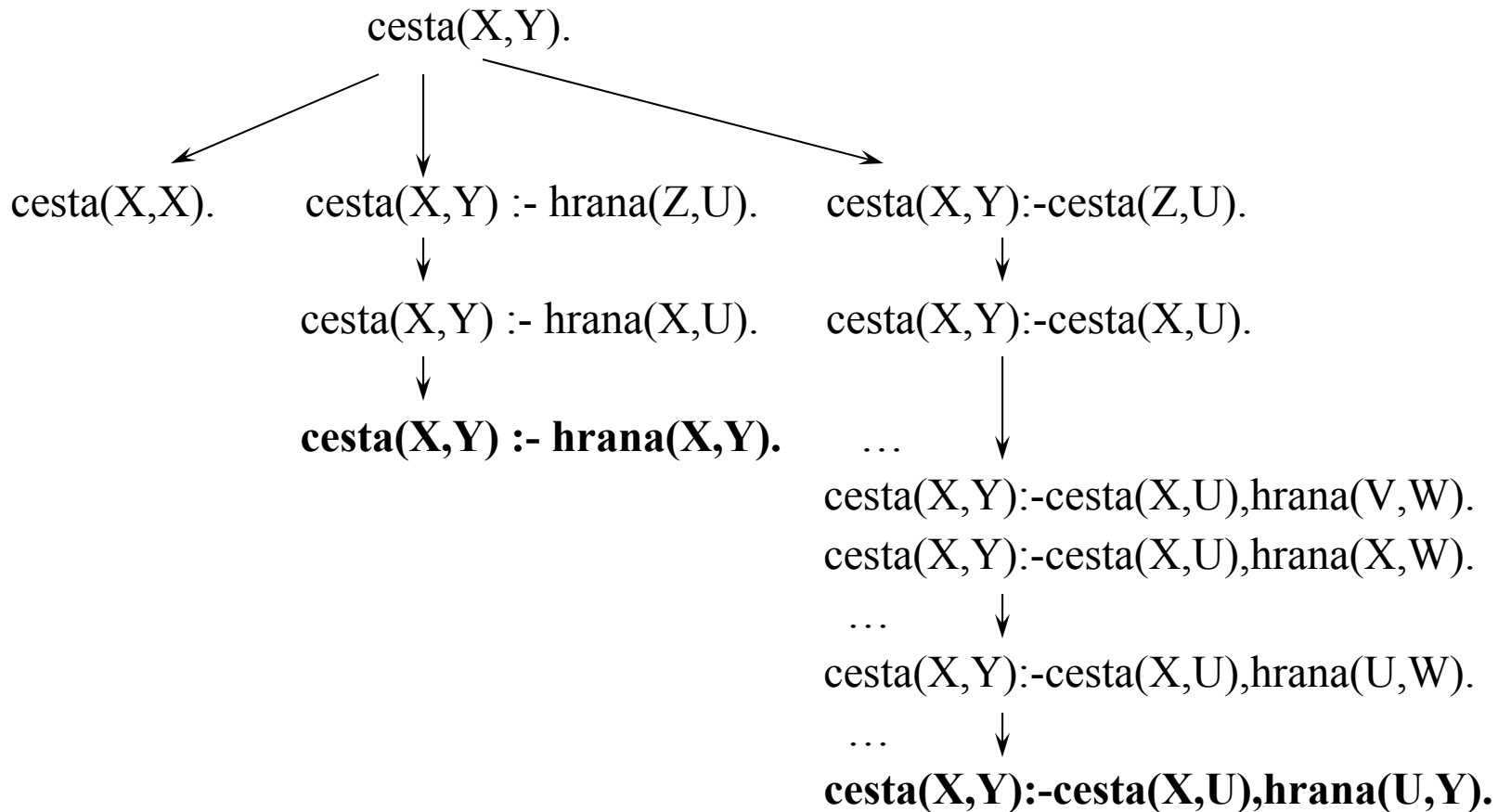
Příklad: Cesta v grafu

Učící množina

Pozitivní příklady : $cesta(1,2)$. $cesta(1,3)$. $cesta(1,4)$. $cesta(2,3)$.

Negativní příklady: $cesta(2,1)$. $cesta(2,5)$.

Specializační strom

Systemy pro práci s relačními daty

ILP systémy, viz <http://www-ai.ijs.si/~ilpnet2/systems/>

Aleph (dříve P-Progol), Oxford University

Tilde + WARMR = ACE (Blockeel, De Raedt 1998)

FOIL (Quinlan 1993)

MIS (Shapiro 1981), Markus (Grobelnik 1992), WiM (1994)

ČVUT: RSD (Železný 2002) hledání zajímavých podskupin

Brno FI MU: INDEED (Nepil 2003) učení ze strukturovaných (lingvistických) dat, RAP (Blaťák 2003) učení častých vzorů

Další systémy, např.

SAFARI: <http://www.kiminkii.com/company.html> (nový komerční produkt pro **Multi-Relational Data Mining**)

DATACONDA, <http://www.dataconda.net/> (free download)

East-West Trains (2)


```
% training set
eastbound(east1).
eastbound(east2).
eastbound(east3).
eastbound(east4).
eastbound(east5).

eastbound(west6).
eastbound(west7).
eastbound(west8).
eastbound(west9).
eastbound(west10).
```

```
% description of the eastbound train east1
has_car(east1,car_11). has_car(east1,car_12).
has_car(east1,car_13). has_car(east1,car_14).

long(car_11). open_car(car_11). ...
shape(car_11,rectangle). load(car_11,rectangle,3).
wheels(car_11,2).

short(car_12). closed(car_12).
shape(car_12,rectangle). load(car_12,triangle,1).
wheels(car_12,2).
...
```

Úspěšné ILP aplikace

- Aplikace, kde ILP dosáhlo mimořádně dobrých výsledků a které vzbudily zájem odborné veřejnosti nejen v komunitě, která se věnuje strojovému učení, ale i v kruzích odborníků z oblasti aplikace:
  - Bioinformatika, medicína, životní prostředí, organická chemie
  - Technika
  - Zpracování přirozeného jazyka
- Často jde o aplikace z prostředí, ve kterém je použití metod strojového učení zatím nezvyklé!

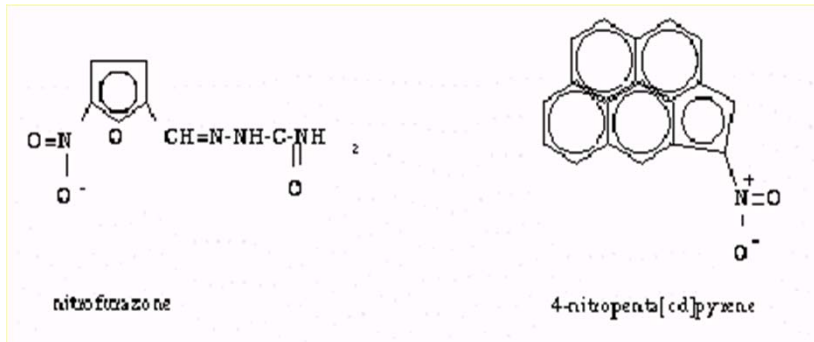
Bioinformatika - úloha SAR

Hypotéza **Structure Activity Relationship** (SAR) říká, že molekuly s podobnou strukturou mají i podobné chování. Někdy tomu tak ale není! Mějme skupinu látek s podobnou strukturou, ve které jsou i látky s velmi různými účinky z hlediska toxicity. Známe:

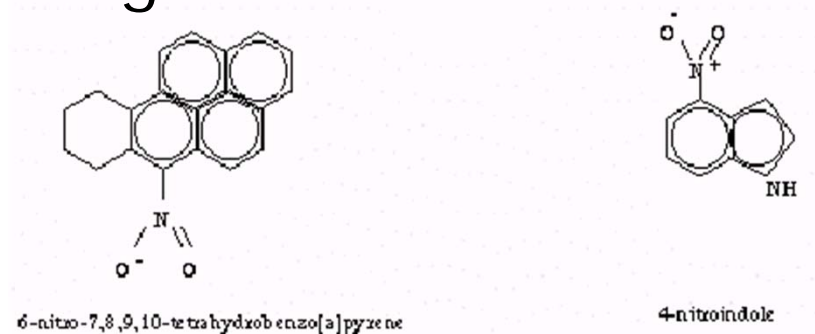
- chem.struktura látky a
- empirické údaje o její toxicitě/ mutagenicitě/ terapeutickém účinek.

Hledáme příčinu pozorovaného chování (jejich rozdílné toxicity)

Pozitivní

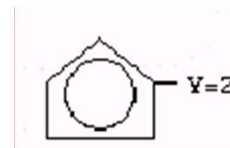

Negativní

Výsledek:

strukturární
indikátor

Bioinformatika - karcinogenicitá

- 230 aromatických a heteroaromatických dusíkatých sloučenin

188 sloučenin (lze je dobře klasifikovat regresí v rámci atributové reprezentace)

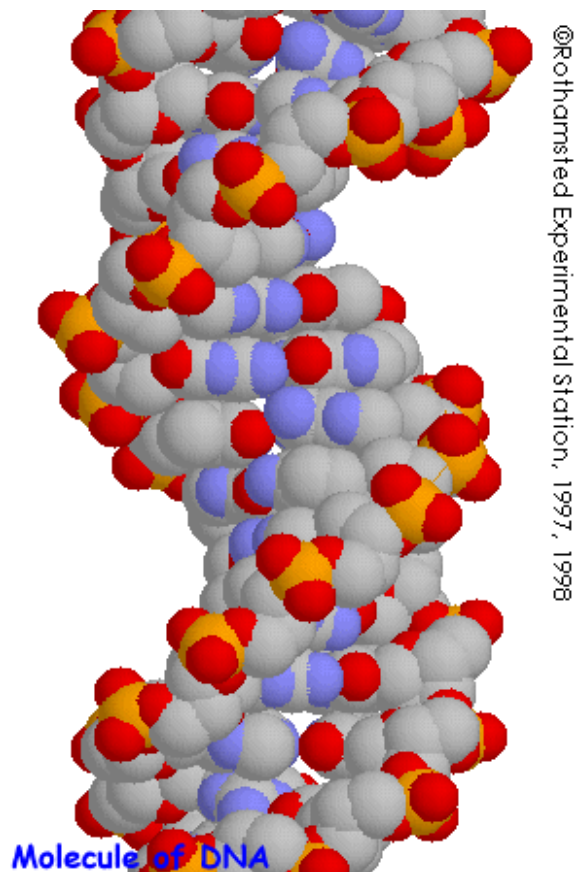
+ 42 RU sloučenin (regression-unfriendly skupina).

- Na RU skupině se prokázaly výhody relační reprezentace:

Hypotéza navržená ILP systémem dosahovala přesnosti 88% ,

zatímco klasické metody asi o 20 % méně.

Bioinformatika - prostor. uspořádání bílkovin

Bílkoviny = řetězce aminokyselin tvořících složité prostor. útvary.

- Posloupnost aminokyselin = **primární struktura**.
- *Lze předpovědet prostorovou strukturu molekuly na základě info. o její primární struktuře?*
- **Interpretace NMR spektra** - rozdělení do 23 strukturních typů. Klasické metody - 80% úspěšnost, **ILP 90%** - odpovídá výkonu zkušeného odborníka

Zdroje

Oxford University <http://web.comlab.ox.ac.uk/oucl/research/areas/machlearn/>

ILPNet2 <http://www.cs.bris.ac.uk/%7EILPnet2/index.html>

Kurs ILP <http://www.fi.muni.cz/usr/popelinsky/lectures/ilp/>

<http://www.dataconda.net/>

Samorani, M. 2015. **Dataconda: A software Framework for Mining Relational Databases.** *The Seventh International Conference on Advances in Databases, Knowledge, and Data Applications*

SAFARI

<http://www.kiminkii.com/company.html>